

IR
nr 6

Hirviõ
Jutud

Toimetaja INGVAR LUHAÄÄR

Autori kaanekujundus

© Eesti Luuleliit, Ilmre Raamatukogu, 2021

Ilus lugu, mis halvasti lõppes

Töökaaslane – operaatoripreili tuli tööle õnnetu näoga. Kuigi olen meesterahvas, olid meil sõbrannalikud suhted, ja operaatoripreili latus kohe välja oma saladuse, et ta läks tülli oma poissõbraga, aga ootab juba last, ja mida nüüd küll teha? Olin õnnelik isa, kes päeval jalutas oma kaheaastase pojaga ja pärast töötas valveinsenerina õhtuses või öises vahetuses. Poega lastesõime anda ei ole me mitte raatsinud. Loomulikult ütlesin ma sõbrannale hetkegi kõhklemata, et tuleb lapsuke ilmale tuua, ja et see on selline võrratu rõõm, millest võiksin jutustada väga kaua. Tegin seda nii veenvalt, et tüdruku silmad lõid särama, ta juba nägi ennast vaimusilmaga oma lapsukesega aias jalutamas, ja mitte kedagi ei ole neile tarvis, nad on üks hing, nad tunnevad ja mõistavad teineteist sõnadeta. Mina aga pajatasin edasi, kui tore kampa seal aias ootab – noorukesed emmed ja issid, kes on sammuti armunud oma lastesse. Nad on nii kenad, sõbralikud ja abivalmis, nendega ei tunne end kunagi mahajäätuna...

Pean nüüd natuke ajaloolist tausta seletama. Kõik see toimub aastal 1977, me töötame arvutuskeskuses. Tol ajal ei ole kõike kasutajaid masinasaali sisse lastud, operaatorid võtsid kasutajatelt perfokaarte, kadusid nendega raudse ukse taha ja töid väljatrükke.

Veel üks tähtis ajalooline detail: kõik elasid siis üsna tagasihoidlikult, puhkust välismaal ei ole keegi veetnud, aga keegi ei ole ka näljas olnud. Ei ole olnud probleemi, mis lapsele süüa anda – keeda pudru, anna oma lapsele ja söö ise. Hõrgutistega oli raskusi defitsiidiajal, aga kõhu sai ikka täis.

Nii et otsus oli tehtud kohe, ja ma pärast veel mitu kuud laulsin oma laule – kui tore on lapsega mängida, millise ustava sõbrana kasvab sulle su lapsuke, kui kena on lastevanemate kampa. Vähe et samavanuste lastega, nad olid veel kõik koertega, suurte koeradega, kes tõesti aitasid last kasvatada.

Sellest ei ole ma muidugi töökaaslasele rääkinud, aga pidasin meeles lugu, mis minu kallimaga kunagi juhtus, kui sõbranna, kes natuke vanem oli, tuli tema poole samasuguse probleemiga. Kallim oli siis alles koolitüdruk ja pole suutnud oma sõbrannat toetada, ütles lihtsalt, et ta ei tea neist asjust midagi ega oska mingit nõu anda. Vanem sõbranna katkestas siis raseduse, ja pärast tal mitte kunagi ei ole saanud enam lapsi olla.

Nüüd oli kõik teisiti, nüüd olime täiskasvanud ja saime juba vaimselt toetada. Julgelt ja rõõmsalt läks mu töökaaslane vastu oma uuele elule.

Lõppes kõik halvasti. Lapsuke suri kohe peale sündimist. Sõbrannaliku avameelsusega jutustas töökaaslane tülles kõik oma sünnitamise üksikasjad – et teda aitas neegerpraktikant, et ta oli tore poiss, tegi kõik, mida tegema pidi, ja mingit süüd temal ei ole. Ma palun vabandust, siis ei ole me veel teadnud, et neeger on sõimusõna.

Enam ei ole ma kunagi julgenud kellelgi selliseid saatuslikke soovitusi anda. Nähtavasti kajastus see kuidagi minu pilgus, sest keegi ei ole enam minuga nii avameelne olnud.

Dikk

Selle jutu kangelane esineb oma tõelise nime all! Lugu juhtus nõukogude kroonus.

Väekoondise staabis teenis alampolkovnik, kellel oli endine piirivalvekoer Dikk. Alampolkovnik käis Dikiga rivistustel, ja Dikk lamas rivistusplatsi kõrval, kuhu peremees tal heita käskis, liikumatult nagu sfinks, kui kaua ka rivistus ei kestaks. Rivistused jätkusid mõnikord hilisõhtuni, õigemini, väekoondise komandöri täieliku rahuldumiseni. Kõik olid Diki väljaõppest suures vaimustuses ja siiralt austasid vana piirivalvurit. Dikk oli teeninud Nõukogude-Hiina piiril, oli seal lahingus piiririkkujatega granaadikilluga haavata saanud ja läks siis erru. Ta lonkas natuke selle haava tagajärjel.

Siis juhtus nii, et alampolkovnik sai suunamise uude teenistuskohhta Ungarisse. Põhimõtteliselt ta oleks võinud Diki kaasa võtta, aga selleks oli tarvis loomaarsti tõendit, mida pole jõutud õigel ajal saada. Alampolkovnik oli kindel, et Dikk ilma temata ei hakka sööma, kuna ta võõrastelt pole kunagi midagi vastu võtnud, ja surebki nälga. Siis läks ta hospidali ja palus arste Dikile mürgisüsti teha. Arstid vastasid selle peale, et nad ravivad haigeid ja haavatuid, aga selliste asjadega ei tegele. Siis keegi ütles alampolkovnikule, et ühiselamus on üks kaheaastak, kellel on linnas koer, ja kes oskab koertega ümber käia. Kaheaastaku šoti lambakoer oli väeosas käinud ja jättis kõigile armsa mulje, nagu ta oskas seda teha, isegi karmile staabiülemale. (Kaheaastak on reservohvitser - tsiviilisik, keda kaheks aastaks Nõukogude sõjaväkke tegevteenistusse kutsuti.)

Õhtul tuligi alampolkovnik Dikiga kaheaastaku juurde ühiselamusse sellise jutuga: "Mulle öeldi, et teil on koer ja te

tunnete teisi koerasõpru. Annan teile kümme minutit. Kui leiate Dikile uue peremehe, siis jätan ta ellu, muidu viin metsa ja lasen maha."

Asjaolusid pole olnud tarvis seletada, sõjaväelinnakus levisid kuulujutud kiiresti.

Ja, kujutage ette, kaheaastakul õnnestus tõesti kümne minutiga Dikile uus peremees leida. Selleks osutus leitnant, kes alles Afganistanist tuli. Kõik see oli aastal 1980. Hämmastas, kui tagasihoidlikult leitnant käitus, justkui häbenes sõda meelde tuletada. Tagasiteel tulistati kolonni, kus ta sõitis, kõik ta isiklikud asjad põlesid ära. Ise ta oli õnneks teises autos. Leitnandil oli kunagi koer, nii et teda sai selles asjas usaldada.

Alampolkovnik tõi Diki leitnandi tuppa ühiselamusse. Dikk heitis põrandale, ja tuppa pole enam üldse ruumi jäänud. Alampolkovnik andis leitnandile Diki rihma ja kadus. Sellest rihma üleandmisest pidigi koer taipama, et talle esitati uut peremeest.

Dikk sai kõigist aru ja pole isu kaotanud. Tema elus oli juba peremeeste vahetusi olnud. Ta sai aru, et leitnant on uus peremees ja, huvitav, et mõistis ka seda, et kaheaastak on tema sõber, kuigi nad pole varem tuttavad olnud.

Kogu sõjaväelinnak elas neil sündmustel kaasa. Kaheaastak sõitis õhtul kuhugi laenatud jalgrattal. Vastu tuleb rügemendi komandöri auto. Äkki see peatub, komandör vaatab välja. Kaheaastak ehmatub, et nüüd saab noomida, miks rattal sõites pole komandöri autole au andnud. Kuid komandör ütleb hoopis: "Mulle kanti ette, et sa aitad Dikki päästa. Kui sul selleks on tarvis linnas käia, siis annan ma oma loa." Kaheaastak tänas viisakalt ja seletas, et leidis juba Dikile uue peremehe.

Mõne päeva pärast sõitis leitnant nädalaks ajaks komanderingusse, Dikiga jäi kaheaastak, tuli ta juurde ja ütles: “Dikk, mul pole olnud õpetatud koertega tegemist, püüa palun minust aru saada lihtsas inimeste keeles.” Ja Dikk mõistis kõike.

Kui kaheaastak läks autopargi valveohvitseriks, tuli Dikk ka sinna kaasa võtta. Mõne aja pärast selgus, et Dikiga saab isegi mängida, nagu lihtsa õpetamata koeraga.

Hiljem käisid nad Dikiga õppustel, millegi pärast jäi Dikk veel mitu korda kaheaastaku hoolde. Ükskord istusid nad sidemeeste valvetelgis, aga jalaväelased korraldasid just siis mingit oma rünnakut. Kui Dikk väljast laskmist kuulis, hakkas ta värisema, tuletas ilmselt meelde oma piiriteenistust ja viimast lahingut. Kaheaastak kallistas Dikki, püüdis teda rahustada ja saatis sidemehed jalaväelastele ütleva, et nad oma laskmisega kiiremini kaoksid.

Teistel õppustel sai Dikk kohalikkudelt koertelt kannatada, ta oli ju vana ja lonkav. Siis rügemendi arst, kes muidu ikka nurises, et koer on telklaagris, käskis Diki oma telki tuua ja kinni hoida, sidus tema haava ja andis tablette. Sidemeeste valvetelgis oli naridel ruumi, haavatud Dikil lubati sinna heita, sinel pandi peale. See oli talvel. Nendel naridel oli ka kaheaastaku magamiskoht, kuna ta väga tihti rügemendi valveohvitseriks oli, siis elaski sidemeeste telgis. Kellelgi pole olnud midagi vastu, et vana haavatud koer koos inimestega naridel magas, ta oli lihtsalt üks saatuskaaslane, kõigi oma kirpudega.

Kes siis Dikiga ja tema päästmise looga kokku puutusid, muutusid korraga kuidagi südamlikumaks, mõnikord üsna ootamatult, nagu rügemendi komandör ja arst.

Püstol

Mu isa oli Jugoslaavia partisan ja põrandaalune vabadusvõitleja. Isa rääkis sellist naljajuttu. Kui ta väike oli, oli poistel kõige suuremaks unistuseks püstol, see oli mingiks mehisuse sümboliks. Pärast sai aastaid püstoliga käidud, ja pole olnud sellest mitte mingit rõõmu.

Minul poisina sellist unistust pole olnud, olin põlvkonnast, mis pole kunagi sõda mänginud. Sõda tähendas, et umbes poole tunniga jõuab sinu kodulinna tuumarakett, ja kõige hullem oleks siis ellu jääda. Põnev mäng, eks ole?

Minu põlvkonna poistel meeldis rohkem kritseldada kuhugi linnujalakujulise hipide märgi ja kirjutada juurde „*Make love not war!*“ Eriti tore oli seda teha kroonus. Me pole teadnudki siis, et sõnadel „*to make love*“ on mingi intiimne tähendus, need sobisid lihtsalt nii hästi kokku unistusega üldisest rahust ja armastusest.

Ometigi tuli ka minul püstoliga käia. Esimesel kroonuaastal oli see suureks kiusatuseks. Mõtet kedagi maha lasta mul pole olnud, aga tahtmine igapäevasele alandusele ja solvamisele punkt panna oli üsnagi ahvatlev, eriti, kui mööda metsarada valvest staabi poole kõndisin, et tulirelv raudsesse kappi hoiule anda. Tsiviilisik ei suuda ette kujutada, mis tunne see on, kui sind rivi ees sõimatakse ja veel pealegi venemaise ropendamisoskusega. Kui meesterahvas sind solvab, tekkib täiesti loomulik soov solvaja duellile kutsuda, aga ülemusi duellile ei kutsuta, see on ammust ajast nii, vaadake Kuprini „Kahevõitlust“, sellest ajast ei ole sõjaväes palju muutunud.

Kui sellest juba juttu tuli, peab seletama ka solvangute põhjust. Tsiviilisikuna olen kuulnud, et kroonus on ülemuse

käsk alamale seaduseks. Käitusingi esialgu vastavalt sellele labasele ettekujutusele. Ja käsud tulid sellised, et sõita mitmeks nädalaks sõduritega kuhugi ehitusele, kusjuures ma ise elasin oma kodus. Väeosa sai siis tasuta tööjõu eest ehitusmaterjale, sellist vahetuskaupa tehti. Kevadisel sõjaväe kontrollil selgus aga, et minu vastutusel olev lahingutehnika on täiesti korrast ära, ja siis see algaski, see jube sõimamine ja alandamine. Mul oli 8 autot ja 4 raadiolokatsioonijaama, kõik umbes 20 aastat vanad.

Enesetapust püstoli abil päästis mind see, et mul oli naine ja neljaaastane poeg, ma pole tohtinud neid üksi jätta sellesse vastikusse maailma, pidi kannatama ka seda, mis päris talumatu paistis. See õpetund aga tegi mulle selgeks, et kohustused on tähtsamad, kui käsud, et ükski ülemus ei anna sul kunagi käsku, mis oleks sinu otseste kohustustega vastuolus, kuna sellega võtaks ta endale vastutuse, kui miski pärast korrast ära on. Tarvis ainult neist kohustustest meelde tuletada, kui rivistusel ülesandeid jagatakse, ja siis öeldakse kohe, et hästi, tegutse plaani järgi.

Tehnikaga oli pärast nii, et kord ronis mu raadiolokatsiooni jaama kongi üks kolonel ringkonna staabist, ja see pole hakanud sõimama ega ropendama, vaid saatis lihtsalt minu tehnika remonti. Meeldejääviks seikluseks olid reised kaubavagunis nelja sõduriga selle tehnika saatmiseks. Vahemaa pole olnud suur, reisiringiga jõuaks kohale poole päevaga, aga kaubarongi liikumine on mingi omaette maailm, see on täiesti etteaimamatu. Mõnes pisikeses vahejaamas võib terveks päevaks seisma jääda, ja keegi ei ütle sulle, millal vaguneid küllalt palju koguneb, et need edasi saata. Tihti hommikul vara ärkad äkki kohutavast tõukest, millest ahi

kummuli kukub, sädemed lendavad, vagun saab suitsu täis. Tähendab, sinu vagun lükati sorteerimismäest alla. Neist seiklustest võiks terve jutu kirjutada. Eriti palju muret tegi see, et olime relvadega ja laskemoonaga, pidime ju tehnikat valvama. Jõudsimme linna, kus remonditehas asus, andsime käes ära oma tehnika, reisiring aga, millega pidime tagasi sõitma, väljus alles õhtul. Tahaks linna peal jalutada, oli ilus varakevadine ilm, aga automaatidega ei lähe ju niisama kõndima, relvadega võib ainult rivis käia. Raudteejaamas otsustasime, et topime õige automaadid automaathoiuruumi lahtrisse. Ühe mehe tuli jätta seda lahtrit valvama, muidu poleks jalutusel rahu olnud, sest relva kaotamine on jube kuritegu.

Neljakesi saime hulkuma minna. Oli parajasti moes „*military*“, ja sõdurid muudkui pakkusid vastu tulevatel plikadel, et teeme vahetust – moodne kübar ehtsa sõjaväe pilotka eest. Plikad naeratasid koketselt vastu, kuid vahetama pole olnud nõus. Käisime veel kinos, vaatasime mängufilmi kosmoselaevade peakonstruktorist Koroljovist, sõime kusagil kohvikus, loomulikult võtsime midagi maitsvat kaasa ka valvesse jäänud kaaslasele, ning oligi aeg rongile minna. Ja siis... hoiukambri lahter ei tule lahti! Muidugi aitab meid jaama korrapidaja, aga siis tuleb ju seletada, mis meil seal lahtris on – 4 automaati laskemoonaga! Sellise koeruse eest võib ka komandatuuri sattuda ja väga tõsise süüdistusega. Õnneks tuli lõpuks lahti see lahtriüks, aga närvi ajas, kurivaim.

Neid kaubarongireise oli mitu, ja kui ma ühelt neist tagasi jõudsin, jäin keset päeva ühiselamus magama, ärgates aga taipasin, et magasin 18 tundi järjest ja täiesti liikumatult,

kuna tekk oli mul peal pikuti kokku pandud, pole viitsinud seda lahti võtta.

Püstoliga oli nii, et valves tuli käia üle päeva, püstoli staapi viimine ja staabist võtmine tüütas ära, hakkasin nahksesse püstolitaskusse lihtsalt männikäbisid toppima, et see pungis oleks, justkui relv on kohal. Nii saigi kroonuteenistus veidi kergemaks.

Üks õhtu

Paulo Coelho raamatus „Brida“ on selline peatükk, kus täiskasvanud tütar tuleb oma ema käest küsima, kas ema on kunagi kahte meest korraga armastanud. See küsimus vaevab tõsiselt romaani kangelangat. Ja ema, kes oli alati ideaalne kuju, vastab äkki, et jah olen, ning jutustab, kuidas ta kord kirikutrepil hakkas rääkima tundmatu mehega, kes oli arheoloog ja tuli uurima nende piirkonna muinsusi. Ema oli siis juba 38 aastat vana, armastas siiralt oma meest ja last ega kujutanud ette, et elus võib veel midagi ootamatut juhtuda. Nad vestlesid õhtu läbi, olid mõlemad suures vaimustuses teineteisest, silmad särasid. Kirikutrepist kaugemale ei ole nad jõudnud, mingist patust ei saa juttugi olla, ometigi, kes armastab, see teab, et just selline vaimustus ja silmasära ongi kõige hullem truuduse rikkumine. Rohkem ei ole nad teineteist näinud ega midagi kuulnud teineteisest, kuid meelde see jäi, ja koguni tekkis tahtmine seda lugu pihtida, mitte saladusena hauda kaasa viia.

Juttu lugedes tuli meelde, et ka minul oli kunagi üks selline õhtu. Olin siis ohvitserina kroonu teenistuses. Sõjaväelinnakus, nagu külas, kõik teavad kõigi kohta kõike, mis huvitab, ja sellises olukorras on tõesti viisakam inimeselt otse küsida, kust ta on tulnud, kus õppinud, kas on abielus jne. Kord vaikselt suveõhtul ohvitseride ühiselamu ees esitas need küsimused mulle kohaliku kooli nooruke joonistamise õpetaja, kes ka ühiselamus elas, kuna vallalisena ei peetud vajalikuks talle korterit anda. Vastasin viisakalt, et olen kaheaastak-ohvitser Leningradist, abielus, üks poeglaps. Ka õpetaja seletas, kes ta on. Selle peale jutustasin, et olen kunsti õppinud

Leningradi Pioneeride palees. See koolkond on siamaani kunstimaailmas suure au sees, kunstnikud, kes sealt pärit on, ei pane eluilmast ette Kunstiakadeemiat või Muhhina nimelist kunstikooli, sest just seal, Pioneeride palees saadi kunstnikuks, edaspidise erialase hariduse saamine ei ole olnud nii tähtis.

Juudi rahvusest õpetajanna seletas, et lõpetas Pedagoogilise instituudi, ise ei ole kunstnikuks saanud (muidu oleks ilmselt oma töid mulle kohe näidanud), kuid kunsti armastas kirglikult, tundis ja mõistis seda. Pealegi, nagu minul, oli tema lemmikuks graafika. Vahet oli meil vaid nii palju, et mina olin Heldur Laretei ja Vive Tolli fänn (loomulikult ka Kristan Raua ja Frans Masereeli), tema aga – Ivan Bilibini ja Werner Klemke, kes on kahtlemata auväärtsed graafikud. Seda ei pea vist seletama, milline silmasära me vestlust edaspidi saatis, ja et see kestis poole ööni, kuid nagu mainitud raamatus, ei ole kirikutrepist kaugemale jõudnud.

Vaene tüdruk! Nii kahju temast. Ilmselt pole osanud ta isegi unistada, et seal nõukaaegses sõjaväelinnakus keegi üldse Bilibini ja Klemke nimesid on kuulnud. Ilmselt oleks ta kõhklemata leppinud ka armukese osaga, kuid nii kaugale minu ohvrimeelsus ei ole ulatunud. Jäime headeks naabriteks, kes trehvates teineteist rõõmsalt tervitasid.

Nõukogude musketärid

Kes elas möödunud sajandi 70-ten, mäletab ehk, et tol ajal sai nõukogude kunstis moodsaks musketäritüüpi kangelane – vapper seikleja ja tülinorija koleerik. Lembit Ulfsak, näiteks, oli tubli sellises osas. Teised näited ei tule hetkel meelde, aga ilmselt oli see üks sotsiaalne tellimus, nõukogude korra tingimustest aga tähendas too riiklikku tellimust. Arvatavasti, mitte otseselt, kunstitegelased haistsid lihtsalt, mida neilt oodatakse. See pidi olema kaasaegse duellandi kuju. Duellid, muide, olid alati keelatud, juba d'Artagnani ajal, ja ometigi tõelised mehed leidsid võimaluse draamatilisteks kokkupõrgeteks. Võimaluse ja põhjuse, loomulikult. Kellegi pilk oli alati liiga viltune. Ja keegi veetlev daam seisis tihti nähtamatult selle sündmuse taga. Unistajal-melanhoolikul oli üsnagi ebamugav koleeriku temperamendiga maailmas, mõtiskleja-flegmaatik sai üldsegi anekdootide kangelaseks. Ainult jutukal ja vaimukal sangviinikul oli koleeriku kõrval kohta, pidi ju keegi toimuvatest vägitükkidest pajatama.

Kuna see tendents filmides ja lauludes nii ilmseks sai, tekkisid mõtted, et milleks võimudele selline propaganda? See plahvatusohtlik musketäritüüp on ju konfliktne ja juhtimisel küllaltki ebamugav. Et seda mõista, vaatleme klassikalisi kujusid. D'Artagnan kogu oma vaprusel teenis riigivõimu. kui vastik see ka ei ole olnud. Sõprus muidugi üle kõige, kuid ega kõigil ole võimalust oma mõisas oma prouaga mõnusasti elada, tuleb ikka leiba teenida, mitte midagi isiklikku, nagu nüüd öeldakse.

Kaks kõige kuulsamat Vene duellanti – luuleklassikud Puškin ja Lermontov mõlemad teenisid ustavalt riigivõimu,

vaatamata oma julgetele revolutsioonilistele üleskutsetele. Puškin täitis välisministeeriumi ülesandeid, mis siiani salajasteks jäid. On teada ainult, et tegevuse suunaks oli Kreeka, seepärast ka läkitused impeeriumi edelapiirile. Lermontov aga lihtsalt sõdis tšetšeenidega ja oli lahingutingimustes eeskujulik ohvitser.

Venelane vastab selle peale, et kodumaad teenida ei tähenda veel mitte ustavust riigivõimule. Venelastel on need mõisted ajalooliselt lahus, teistel rahvustel on seda raske mõista. Eriti juhul kui kodumaa on tingimata impeerium, ja mitte kuidagi teisiti.

Võimud arvavad lihtsalt, et hingepõhjas olge pealegi mässajad, nagu Puškin ja Lermontov, aga teenige kodumaad sama ustavalt, nagu nemad. Kirjutamata duelli reegliks oli, et komandöri duellile ei kutsuta, vaadake Kuprini "Kahevõitlust". Komandöri au ei kannata, kui ta oma alluva, upsaka ohvitseri oma võimuga karistab ega mõtlegi tema väljakutset vastu võtta, kui selline peaski äkki esinema. Ka keisrit ei kutsuta duellile isegi juhul, kui keiser avalikult lööb külge su naisele. Vaadake kasvõi Vanast Testamendist Taaveti, Batseba ja Uuriija lugu.

See oligi too musketäri kuju mõtte, et rahulda palun oma väarikustunnet omasugustega tülitsedes ja kakeldes, kõrgemad ülemused aga mõistavad kohut, karistavad sind, neil on selleks õigus antud. Samas pilgutavad silma, et oled tubli poiss, ja hingepõhjust tunnevad nad kaasa. Justkui neil hing oleks.

Nii ongi kogu võimalik protest suunatud alamate omavahelistele õiendamisele ja arvete klaarimisele, ning pilku kõrgemale tõsta lihtsalt ei tule kellelgi pähe.

Kui juba juttu nõukaaegsest väarikusest, tuletame meelde veel ühe loo. Nõukaaegsetes ja ka hilisemates ajaloo

õpikutes on keskaeg iseloomustatud ühe värviga, mustaga, loomulikult. Ometigi leidis autor, kes julges keskaja kaitseks oma sõna öelda ([Huizinga, Johan, 1924, *The Waning of the Middle Ages*](#)). Selline nähtus, nagu rüütellikkus, ei ole tõesti kõige halvem inimkonna leiutis. Eesti ajaloolisel taustal on, muidugi, rakse sellest rääkida. Et seda vastuolu kuidagi lepitada, ütleme nii, et tõeline rüütellikkus leidis aset vaid enne Eesti vallutamist 13. sajandil, ja Eesti maakonnavanemate pojad põhimõtteliselt võisid ka rändrüütlitel hakata, keegi ei kahtle ju, et eestlastest viikingeid oli.

Sõjavangiks langenud rüütli ei võeta ära relvi, teda ei valvata. Kui rüütel tunnistab ennast võidetuks, sellest piisab täiesti, rüütli sõna usutakse kahtlemata,

Veel rohkem vaimustab rüütli tunnustatud õigus ülestõusule oma senjööri vastu, kui too äkki rüütli au riivab. Oli ju täiesti loogiline, et see ei ole enam rüütel, kelle au oli riivatud, aga ta pidi selle alla neelama.

Huvitav, et see keskaegne reegel kehtib praegugi. Üks kaheaastak tennis väeosas, kus kõik käisid läbi augu plangus, kuna tee läbi värava oleks kilomeetri võrra pikem. Kord oli patrulli ülemaks väekoondise staabi ohvitser, kes pole midagi targemat leidnud, kui läks augu juurde patrulliga passima, ja poole tunniga võttis kinni too kaheaastaku ja veel mitu sõdurit. Kinnipeetutele anti käsk plank parandada ja pärast valvata seda kohta, et keegi jälle sisse või välja ei murra. Käsud saanud korrarikkujad otsustasid, et auk kinni lüüa oleks täiesti mõttetu töö, et kui see tõesti nii silma torkab, tarvis lihtsalt augule uks ette meisterdada. Kohe leiti prügimäelt vana autokasti külg, mis imehästi augukatmiseks sobis, nii et ta hingedel lahti ja kinni käis, nagu ehtne uks. Üks sõduritest toi purgi värvi ja

pintsli. Ukse ühele poole kirjutati “Sisenemine keelatud”, teisele poole “Väljumine keelatud”. Kõik olid tehtud tööga rahul, õnneks patrull ei ole pealt vaadanud, ja läksid heas tujus laiali.

Mõni päev hiljem kohtas kaheaastak sõjaväelinnaku tänaval oma rügemendi staabiülemat. “Miks te diviisi staabi käsku ei täida?” – päris ülemus range näoilmega. – “Kui jutt on planguaugu valvamisest, siis keeldun ma sellise käsu täitmast, kuna see minu au ja väarikust alandab,” – vastas selle peale kaheaastak. – “Kas teate, et käsu täitmisest keeldumise eest ootab teid sõjaväekohus?” – “Tean küll, ei saa, kahjuks, millegagi rohkem aidata.”

Ja kõik, nii see lugu lõppeski. Keskaegne kord kehtis!

Ühel väekoondise rivistumisel hakkas diviisi staabi ohvitser kaheaastakult nõudma, et too abielusõrmuse maha võtaks, kuna määrustikus ei ole seda mundriosana ette nähtud. Kaheaastak vastas rahulikult, et sai selle sõrmuse rahvavõimu esindajalt ning nimetas täpselt kohta, kus tema abielu registreeriti. Lisas, et seda ei saa mitte kuidagi maha võtta. Et piinlikku olukorda vältida, käskis siis staabi ohvitser järgmiseks korraks märkused eemaldada.

Muidugi, on elus kõige tähtsam armastus. Normaalsel inimesel on see esimesel, teisel ja ka kolmandal kohal, kuid on, kahjuks, olukordi, kui väarikuse kaotamise oht esiplaanile kerkib nii, et jääb isegi armastuse ette, nagu mingi katsumus “Võluflöödist”.

Uhke leedulanna

Üks Eesti geoloog oli kord rahvusvahelisel nõupidamisel Hollandis. Osavõtjaid oli nagu Euroviisul, nii palju, et keegi pole püüdnudki kõiki nimesid meeles pidada, ütlesid teineteisele lihtsalt „Tere, Ungari!“, „Tere, Leedu!“ jne. Leedut esindas väga uhke daam – hea kasvuga, sirge rühiga, sihvakas, kuid kõige rohkem vaimustas tema väarikas hoiak, daam käitus, nagu tõeline kuninganna, oligi vist aadlisoost pärit. Kas olete tähele pannud, et kui daamil on uhke hoiak, siis äkki taipad, et, oi, ta on ju pagana ilus, ja nii vaimukas! Kui üks daam on tõesti efektne, siis kõik vajalikud omadused lisanduvad kuidagi iseenesest.

Eestile ja Leedule lõppes too nõupidamine kehvasti – neid heideti seltskonnast välja, kuna nende maade geoloogilised tingimused pole vastanud Ameerika kildagaasi tootmise tehnoloogiale, settekivimeid pidi vähemalt kilomeeter olema, mis sa teed, kui meil ei ole nii palju?! Kui seda otsust kuulutati rohkete vabandustega, et mitte midagi isiklikku, ja suhtumine teie maadesse on üliväga hea, juhtusid leedulanna eestlasega just kõrvuti istuma, pealegi laua otsas, teistest veidi eemal. Uhkel Leedulannal oli alati selg sirge, Eestlane ajas ka selja sirgu, ja nii nad kujutasid kahekesi endast üsna ilmekat pilti, nagu barrikaadivõitlejad mahalaskmisel.

Järgmine üritus, kus nad kohtusid, oli juba Vilniuses, ja seal oli Uhke Leedulanna juba tõeline kuninganna – ürituse korraldaja. Kas seda ka olete tähele pannud, et kui daam on hästi uhke, siis tekkib soov teda natuke kiusata, kergelt nokkida?

Viimasel õhtul määrati kohtumispaigaks linna peaväljak. Ja kui Eestlane Kuningannaga seal kolleege ootasid, alustaski Eestlane oma nokkimist. Ta oli kunagi Vilniuses ekskursioonil käinud ning seda meelde tuletades hakkas Kuningannale pikalt jutustama Leedu kuningast, kes oli maetud kirikus, mille ees nad parajasti seisisid. Viisakas kavalier peab ju hoolitsema, et daamil oodates igav ei hakka. Inglise keeles, loomulikult, et nii uhke daamiga vene keelt rääkida, see oli täiesti välistatud. Lugu oli tõesti huvitav ja traagiline. Kuninga ema, ämmadele tihti ei meeldi nende miniad, mürgitas ära oma poja naise. Õnnetu kuningas läks hulluks, ta otsis igal pool oma kadunud kallimat ja kutsus teda: „Basja!.. Basja!..“ Selle peale ütles Uhke Leedulanna: „Päh! Basja – see on ju poola nimi. Leedu keeles on Barbaara!“ (Nagu Betti Alveri „Valge varese“ kangelanna, või oli see koguni o-tähega, ei mäleta millises silbis.)

Peaväljakult mindi restorani, ja seal oli Kuninganna kord nalja teha. Ta pakkus igaühel öelda viinapitsiga üks paras pidulik sõna oma keeles. Eestlane aimas, mida temalt oodatakse, kuid jätkas oma narrimist ja ütles, kui kord tema kätte jõudis: „Meie maal öeldakse proosit!“ „Ei-ei! – vaidles valjusti vastu Kuninganna. – Ma tean küll, kuidas teie maal öeldakse – terviseks!“ Ja rõhk oli muidugi viimasel silbil.

Sõbra pruut

Mu sõber õppis mereväe ohvitseriks. Mitte lihtsaks, vaid inseneriks, see oli tähtis, et temast saab mereväe intellektuaal. Ometigi oli ta juba õppides natuke ohvitser ka. Teate, millised eputajad on mereväe ohvitserid? Ta oli juba keskkoolis üks silmapaistev kuju, oleme koolivennad, aga see vist ei ole teile huvitav, alustame kohe päevast, kui ta oma pruuti mulle esitas.

Välimuse poolest oli pruut blond ja õrn. Ja armas. Rembrandti Saskiat mäletate? Umbes selline. Pealegi oli pruut Peterburi eestlanna, nagu minagi. Kui eestlased Peterburis teineteist leiavad... Ei, ütleme parem nii: kui tüdruk poisiga tuttavaks saavad, on see tihti iseenesest üks elamus, kui aga selgub, et nad on saatuskaaslased, siis liigutab see üsna sügavalt. Nägusaid tüdrukuid ja romantilisi poisse on kogu linn täis, kuid rõõmustab selline tutvumine vaid siis, kui leiad tõesti lähedase hinge, kes loodetavasti sinu unistusi ja salasoove mõistab. Kauge kodumaa on nagu salanaine, veel Juhan Liiv kirjutas.

Peab lisama, et sõbra pruut oli ühe tähtsa asutuse direktori tütar. Laitmatu kasvatusena, parasjagu ärahellitatud, kõrge enesehinnanguga, ühesõnaga, tõeline kuningatütar.

Nii et noored tutvuvad, meeldivad teineteisele, kuid seda rõõmu ei rutta nad mitte tunnistama ja näitama, sest mis sellega edasi peale hakata? Me lugu toimub aastal 1970, kui enamus Peterburi elanikest elas ühiskorterites. Mingit oma tuba noortel tavaliselt ei ole olnud. Ütleme, et armud tõesti, ja kuhu sa tood oma kallima? Tol ajal populaarne Valeri Obodzinski laulis “küll kardan ma, et kuulen “ei””. Tegelikult aga kardeti kuulda just “jah”, sest sellega pole olnud kuhu minna. Sel põhjusel olid

tundeavaldused väga vaoshoitud. See pidi olema üks tõesti peadpööriv armastus, mida ilmale toodi, selline, et põlegu kõik sinise tulega, kogu see linn oma täistuubitud ühiskorteritega.

Kujutan ette te kahtlusi, et olete nõukaajast palju õudukaid lugenud, aga sellist ei ole veel olnud, kus noored oleksid kurameerimist peljanud. Aga vaadake ise: toa üür maksis täpselt, nagu üliõpilase stipp. Pealegi oli see täiesti must turg, mingeid lepinguid ei ole siis sõlmitud, netti ei ole olnud veel, isegi kuulutuste lehed ei ole veel ilmunud. Ma võin kaua seda teemat jätkata, kuid ei hakka teid vaevama, loodan, et jäite nüüd uskuma.

Siis juhtub äkki selline ime, et saavad tuttavateks ühed noored, kes otsekohe teineteisele meeldivad, kuid ei pea seda üldse varjama, sest üks on pruut, ja teine – peigmehe sõber. Peigmehele peab ju heameel olema, et tema pruut ja tema sõber meeldivad teineteisele, ise tegi meid tuttavaks.

Me pole varjanud mitte midagi – ei silmasära ega lõbusat vadistamist, kallistasime teineteist lausa rõõmust kilgates igal sobival võimalusel. Näete ise, see vaimustus on praegugi alles. Juubeldasime iga kord, kui sõber oma pruuti mulle näitas.

Häbematus tipuks oli me käitumine pulmas. Esimesel võimalusel kutsusin pruudi tantsima. Siis tantsiti nii, et daam paneb käed kavaleri õlgadele, kavaler aga hoiab daami umbes vöö kohast. Sellises asendis saab kergesti tantsimise hoopis unustada. Nii juhtuski. Seisame keset ilmatut saali (pulmad olid uhkes südalinna restoranis Nevskil). Ma sosistan midagi hästi õrnalt pruudi kõrva. Ei kujuta praegu enam ette, millest ma nii

pikalt rääkisin, aga pruut kuulas kogu hingega, vastas ka midagi.

Äkki tunnen, et keegi raputab mind varrukast. No kes see ometi nii taktitu on? Kas tõesti ei näe, et meil käib üks südamlilik suhtlemine, ja tülitada on äärmiselt ebaviisakas?... Selgus, et peigmees tahab oma pruuti tagasi minu embusest. Tuli loovutada.

Lugu vajab ilmselt väikest epilooži. Mis sõbrast – mereväe ohvitserist ja tema veetlevast prouast edasi sai? Sõber lõpetas oma õpeasutuse ja sai suunamise Mustale merele. Tema proua lõpetas ka oma Laevaehituse instituudi ja sõitis mehe juurde. Paar kuud elas üürikorteris, aga see oli nii räpane, et võimatu oli sinna kauemaks jääda (tuletan meelde, et proua oli tõeline printsess). Siis elas natuke hotellis, seal oli veidi viisalam, ja lõpuks pistis plehku. Sõbra ema kaebas mulle pikalt, kui halb minia tal on. Mida piinlikumaid üksikasju ta jutustas, seda rohkem mu silmad särasid vaimustusest: tõeline printsess! Ma püüdsin küll vana inimese vastu viisakas olla, kuid ta sai aru, et mulle sellist juttu rääkida on asjata vaev. Sõbra proua hakkas otsima Peterburis oma abikaasale teist teenistusk kohta. Me naisega aitasime aktiivselt ja leidsime õpejõu koha ühes mereväe koolis. Kuid sõber jäi Mustale merele. Tal oli õppimise ajal raske trauma juhtunud, ta oleks võinud üldse erru minna, kuid pole tahtnud. Mõne aja pärast nad lahutusid. Kohtusid meil. Kohtumaja, kus neid lahutati, oli meie tänaval. Sõbra proua istus kohvitassiga, mees põlvitas tema eest täis väljakannatamatut piina. Printsessi nägin siis viimast korda. Paar aastat hiljem tõi sõber Mustalt merelt raseda kaluritütret, palus mind tema pulmas tunnistajaks olla. Ma pole suutnud otse ära öelda, kuid pole suutnud ka pulma

minna. Rohkem pole näinud oma sõpra. Me kirjutasime hiljem teineteisele paar kirja. Sõber pole pahane olnud, sai minust aru. Mina aga saan asjast aru nii, et kui võtsid kaasaks printsessi, pead pärast pidevalt tõestama kogu maailmale, et oled seda väärt, et oled tema rüütel. Miski ei tohi olla võimatu su jaoks. Muidu lohutagu sind kaluritütar rāpases üürikorteris.

Mis Printsessist edasi sai, ei tea, kahjuks. Ta oli minu jaoks printsess ka distantseerumise mõttes – mul pole kunagi olnud tema telefoni ega aadressi. Ehtne printsess – ta võib üliväga armas olla, kuid initsiatiiv saab tulla ainult ühelt poolt.

Ka minu kallimale meeldis Printsess. Ka oma kallima eest ei ole ma varjanud oma vaimustust. Seda suhtumist ei saa armumiseks nimetada, see oli nagu rõõm toredast peost, kus sa tead, et pidu ei jää sinuga, ning juubeldad, kuni see kestab.

Eluks ajaks jäi meelde see joovastav tunne – vaimustus, mida ei pea varjama.

Kohvikus

See oli, kui Nõmmel elasin. Töölt tulles astusin üksi kohvikusse, et natuke napsu võtta. Veel hiljuti oleksin sellist käitumist kummaliseks pidanud, kuna mul oli Tallinnas sugulasi ja sõpru, oli kellega kohtuda ja suhelda, aga siis selgus, et ei olegi see nii lihtne, nagu varem paistis. Eluaegne sõber tülitseis muudkui oma prouaga, onutütar ei ole enam külla kutsunud peale onu surma, sugulased aga keeldusid hiljuti ühte mu olulist palvet täitmast, ja läbikäimine nendega muutus piinlikuks. Oma kallimale Peterburi kirjutasin ja helistasin iga päev, kuid ka see armas suhtlemine kippus pingeliseks minema, sest probleemid pere kolimisega pole leidnud kuidagi lahendust.

Ei mäleta, mida ma tellisin, kas viskit või konjakit, pole oluline, ja istusin vaikselt oma viinapitsiga, kui astus sisse üks vanem meesterahvas, tellis ka ühe napsu ja vaatas ringi, kuhu maanduda, vaba lauda pole jäänud. Ilmselt teate seda väikest kohvikut Nõmme turu kõrval. Kohviku perenaine küsis minult luba ja soovitas uuele küllastajale minu lauda istuda, arvas, et oleme paras seltskond, sest ega minagi eriti noor pole olnud juba siis. Vanamees seletas otsekohe, et on oma abikaasa kaotanud, ja see teda tõigi siia napsitama, kaebas, et tunneb ennast väga üksildasena. Tunnistan ausalt, siis pole osanud ma sellist õnnetust endale ette kujutada, ometigi püüdsin oma kaaslast lohutada, küsisin, kas tal lapsi on. Vanamees vastas, et on küll, täiskasvanud lapsed, kes omaette elavad. Soovitasin nendega rohkem suhelda, nende elus osaleda. Vestluskaaslane vaatas mind nukra pilguga, noogutas, et jah, see oleks muidugi mõistlik.

Alles nüüd hakkab mõistma, et lapsed on meile tõesti kõige kallimad ja lähedased inimesed, aga just selle pärast oleme nendega kõige vähem avameelsed, püüame rahustada, et tervis korras, tuju samuti, eluga tuleme toime, ärge muretsegu. Sellise jutu jaoks ei ole tõesti viinapitsi tarvis. Ja lapsedki peavad viisakaks samas vaimus tegutsema. Me tunneme erilist ebamugavat tähelepanu, et kui kõhatad, küsitakse kohe, kas oled külmetanud ja millal viimane kord arsti juures käisid. Me ei kahtle, et lapsed on abivalmis, aga kõige vähem tahaks neile tüli teha, on ju teada, et keskealiste ja ka noorte elu on väga pingeline.

Vastastik vastutus teeb suhted põlvkondade vahel üsna kurnavateks, lapsed ja vanemad on nagu ühe ketiga aheldatud vangid. Euroopa maades on tehtud palju, et sellest ebameeldivast sõltuvusest vabaneda. 18. eluaastast peavad noored tulumaksu maksma, kui vanematelt rahalist toetust saavad, elu on korraldatud nii, et seda ei oleks tarvis, pakutakse lahkesti õpelaenu ja korterilaenu. Isegi soome matemaatika kooliõpikus on peatükk laenuvõlgadega ülekoormatud noortest. Sotsiaaltoetuseta ei suudeta selle koormusega toime tulla. Ja kujutage ette, millised sõnakuulelikud kodanikud nii kasvavad, kui kogu oma täiskasvanu elu ollakse võlgades ja sotsiaaltoetusel. Võib täiesti kindel olla, et sellised kodanikud tänavale protestima ei tule, tehku võimud nendega mistahes. Kujutage ette ka seda, kui rõõmus on inimese elu, kui ta teab juba ette, et vanaduses jääb päris üksi. Kas tasubki sellist vanadust oodata?

Arvan, et see olukord kujunes seoses Kariibi kriisiga, kui kõik Maa elanikud said korraga aru, et õhtul magama heites ei olegi mingit garantiid, et hommikuni elad, ja seda peetakse

rahulikuks ajaks ning heaolu ühiskonnaks. Tolle aja noored pole andestanud oma vanematele, et pärisid neilt sellise vahva maailma, kus igat õhtut peab elama nagu viimast, ja milleks siis veel õppida ning tervist hoida? Kui need noored suureks kasvasid, korraldasidki nad sellise elu, kus vanemaid külastatakse kord aastas jõuluõhtul, paremat ei ole vanemad ära teeninud.

Õhtuti helistab poeg *WhatsApp*iga Soomest ja räägib lausa augu pähe uuest maailmast, kus mu pojapoeg kasvab. Selle maailma elanikud, kui nad koos õpivad või töötavad, ei suhtle omavahel mitte rohkem, kui juhuslikud kaasreisijad ühistranspordis. Kuidas nad siis tutvuvad, abielluvad? – küsin mina. – Nad ei abiellugi, – seletab poeg ja toob näiteks me Viini sõbrad, kes tõesti kasvasid üles kahte tüdruku ilma et oleksid abielu sõlminud. Ilmselt olid üksikema toetused ja soodustused ahvatlevamad kui pereema saatus. Ja see lõppeski kehvasti – niipea kui tütreid said 18-aastasteks, läksid nende vanemad lahku.

Mulle meenutasid sellised kaasaegsed suhted kroonu teenistust, kust ei saa vallanduda, kus ei saa endale kaaslast mitte kuidagi valida, ja siis tõesti teenistuskaslastest midagi head ei oodata, et pärast mitte pettuda. Saatuskaaslased on paratamatus, millega tuleb leppida, et neist sõbrad võiksid saada parem end mitte narrida, ja ei mingit avameelsust nendega, et pärast mitte kahetseda, ning ka neist parem teada võimalikult vähem.

Jube maailm. Jumal tänatud, et see meile Eestisse ei ole veel jõudnud. Aga võibolla on juba kohal, lihtsalt mina ei märka seda?

Musketärisõprus

Rahvarinde miitingutel ruttasin ma oma isa juurde muljed jagama – kui palju rahvast kokku tuli, ja kui julgeid kõnesid peeti. Partei liikmena peaks isa justkui teisel pool barrikaade olema, aga ma pole kunagi kahelnud, et isa mõistab mind õieti. Ja oligi nii – isast sai tõeline vandeseltslane ja mõttekaaslane. Ta siiralt jagas mu vaimustust ja rõõmu tolle aja saavutuste üle.

Isa sündis Zagrebis aastal 1920 pankuri pojana. Aastal 1925 oli ta diplomeeritud kui kõige kenam Zagrebi poiss (vt eelmist lauset). Aastal 1941 sai isa põrandaaluseks vabadusvõitlejaks ja ühtlasi kommunistiks. Aastal 1943 pidi ta arreteerimisest pääsemiseks mägedesse partisaniks minema, ja kes teda linnast välja aitas – koolivend, kes oli vaadete poolest fašist, aga sõprus on etem, musketärisõprus (vt „20 aastat hiljem“). Partisanisalgas oli isa arstiks. 1946. aastal pakuti talle õppimist USAs, Prantsusmaal või N.Liidus. Kommunistina valis isa N.Liidu. (Kes seda N.Liiduvärkki tunneb, saab aru, millist hämmastust võib selline otsus esile kutsuda).

See on siin ametlike elukirjelduste stiilis lühidalt kirja pandud, aga, ma arvan, isa tunnustaks seda šikki – nõnda, emotsioonideta, või hoopis naljatades, üliohtlikest seiklustest jutustada (vt Kusturica filmi).

Nüüd tagasi sinna, kust alustasime. Tõelise põrandaaluse võitlejana aistis isa imepeenelt, kes on vabadusvõitlejad, ja kes – nende vastased. Lipuvärv pole olnud tähtis. (Ei, noh, isa armastas mind, muidugi, aga ega ta selle pärast... Või just selle pärast?)

Aastat 1991 pole isa juba näinud (Jumal tänatud, sest tema kodumaal Jugoslaavias puhkes sõda). Selle aasta

otsustavail päevil küsisid minult sõbrad: „Noh, sa põrutad vist nüüd Tallinna?“ Ma kehtasin õlgasid ja seletasin, et Peterburist toetan ma Eesti vabadusvõitlust palju tõhusemalt. Ma pole kahelnud, et mind mõistetakse, nii Eestis, kui ka Peterburis.

Sõbrapäev

Kõikjal on Püha Valentini päev armunute päevaks, Eestis aga on see sõbrapäev. Olen mõlema käega poolt, oma kallimale pead eelkõige ustav sõber olema, ja siis saadki õnnelikuks, peadpöörítavalt õnnelikuks. Aga tekkib küsimus, kas saab armumist ka ilma sõpruseta olla? Arvan, et saab. 9. klassis meeldis mulle üks 10. klassi tüdruk. Vahetundidel imetlesin teda kaugelt. Ta oli pikka kasvu, sihvakas, näojoontes midagi täiesti iseäralikku, mida polnud ühelgi kaanepildikaunitaril. Ta naeratus oli lapselik, armastatud peretütre naeratus. Kui lavastati Lermontovi „Maskeraadi“, nagu see Venemaa koolides kombeks on, mängis ta loomulikult peaosa. Ei tea, kas see ongi õige näitlejana tunnuseks, aga laval tundis ta ennast, nagu oma kodus, ja mürgitamise stseenis sõi rahulikult jäätise lõpuni (lavale oli toodud ehtne jäätis), ilma et vaatajate kaastundlik tähelepanu hetkekski nõrgeneks. Kord kehakultuuri tunnis viidi meid ujulasse, kus nägin oma kaunitari bikinis. See oli mulle siis avastuseks. Pole osanud ette kujutada, et tüdruk bikinis võib nii veetlev olla. Aga kas tahtsin ma temaga tuttavaks saada, tema sõprust otsida? Ei, sugugi mitte. Ja sugugi mitte selle pärast, et olin häbelik koolipoiss. Mulle piisas täiesti ilusatest piltidest, mida iga päev nautisin, ja ma pole uskunud, et sellele naudingule saab midagi lisada. Rikkuda aga saab alati. Nii et ma pole teadnud isegi nime, ega tahtnudki teada, nagu ooperis „Padaemand“.

Tantra

Buda mingi meile teadmatu jumalannaga rituaalses ühtes. Kui Ingvarile külla tulete, näete seda sakraalset pilti õige mitmel kujul. Selle tähendust aga sain teada alles hiljuti. Pidasin oma isa mälestuseks tema sajandat juubelit, kutsusin külla tema kolleegid Peterburi Religiooni muuseumist. Ja üks kolleeg, keda ma varem pole näinud, oli profi budismi uurija. Tema seletaski peolauas, et selles sakraalses „magusas paarikeses“ kehastab naine tarkust, mees aga – halastust. Eurooplastele on see üsna ootamatu. Patriarhaalse kultuuri arusaamade järgi, peaks olema vastupidi.

Ja selles ongi patriarhaadi kõige suurem viga – et mees püüab tarka mängida, kuigi see ei ole tema osa. Mees on täpselt nii palju tark, kui palju ta oma prouat kuulab. Toome näite kaasaegsest ajaloost. Vene president Putin, kes pole kunagi hea olnud, oli vähemalt mõistlik täpselt nii kaua, kui ta abielus oli. Kui naine ta maha jättis, ei saa mõistusest enam juttugi teha. See juhtus aastal 2013. Lisame ühe ainsa kommentaari: isegi sõda Gruusiaga aastal 2008 ei ole toonud Putinile tõsist hukkamõistu väljaspool Gruusiat, kuna tema kõrval oli siis tema kaitseingel.

Kristliku patriarhaadi kõige ilmekamaks kehastuseks on nn misjonäri asend, mõlemale äärmiselt ebamugav, ometigi just seda peetakse mingiks normiks. Vaadake Muistse Egiptuse ja antiikse ajastu kunsti, kus leidub küllaltki palju seksi pilte, kuid mitte kuskil ei ole misjonäri asendit. See on ilmselt mingi keskaegne leiutus, et liiga mõnus ei oleks.

Ometigi oli varajane, esialgne kristlus väga mõistlik. Püha Pauluse kirjas, ei mäleta kahjuks millises nimelt, on

selline mõte, et kui üks abikaasadest on ristitud, siis võib mõlemad kristlasteks pidada. Ja ükskõik kumb abikaasa – kas mees või naine on ristitud. See tähendab, et abielu on samatähtis sakrament, nagu ristimine. Mingist kiriklikust laulutusest ei ole juttu olnud, lihtsalt abielust kohalike kommete järgi.

Arvatavasti, tuli nürimeelne patriarhaat võimule siis, kui otsustati, et Maarja-Magdaleena evangeeliumi nad Piiblis ei võta. Idioidid! Seal on Kristuse kõige tähtsamad sõnad, mis üldse kunagi öeldud olid. Aga et naise käsi need kirja pani, see sai saatuslikuks.

Asse

Loen Bernard Kangro „Jäälätteid“. No küll on alles draama! Mul on „Tartu“ ja „Kivisild“ juba loetud, tean ette, et see on koguni tragöödia, et lõppeb kõik väga halvasti. Ja kuna seda võib juba aimata, siis tekkib muidugi küsimus, et mis need Kangro tegelased õige mõtlevad, miks keegi neist vaesele Assele appi ei tule? Ei Naatan ega Verner, ega Benno, kas nad tõesti ei näe, mis toimub? Raamat annab ju selgesti mõista, et ükskõik neil küll ei tohiks olla. Ja ometigi õnnetu Asse vajub põhja, nagu Titanic kogu oma sära ja sarmiga.

Tahtsin juba Ingvari käest küsida, et mis neil meestel üldse peas on, ehk tema seletab, minu jaoks olid mehed alati mingid mõistatuslikud olendid, mind kasvatasid naised. Aga siis tuli meelde, et olen kunagi ise sellises olukorras olnud, nagu need hädised üliõpilased.

Oli mul üks kooliõde, kes poiste südamed valjusti tuksuma pani, ka minu sõbra südame. Kooliõde nägi välja umbes nagu kuningatütar multifilmist „Bremeni linna moosekandid“, nooruses oli ta natuke kunstnik, pärast sai restauraatoriks, koguni ühe suure kunstimuseumi restaureerimistöökoha juhatajaks. Rahvuse poolest oli ta Tallinnas sündinud ingerlanna, Viimases klassis ja eriti peale kooli lõpetamist kujunes meil üks tore kooliõdede ja –vendade kampa, kes ilmselt pole tahtnud teineteist silmast lasta, kahju oli. Sõber kooliõdega olid seal tunnustatud paariks, justkui kihlatud, ja keegi pole kahelnud, et nad abielluvad niipea kui jalad alla saavad. Juhtus aga nii, et sõber käis suvel ehitusmalevas ja tuli sealt tagasi uue pruudiga, kes pole olnud meie koolist. Talvel nad abiellusid. Sõber tahtis mind

tunnistajaks teha. Ütlesin, et mul on köha, nohu ja üldsegi palavik, panin riidesse nii, et see tunnistaja piduliku osaga kuidagi kokku ei sobinud. Ometigi kogu kampaga olime pulma kutsutud ja tulimegi. Ka õnnetu kooliõde ilmus pikas mustas kleidis ja pakkus peolauas tõsta klaasid armastatute terviseks. Kooliõega ja veel ühe koolivennaga lahkusime peolt esimesel võimalusel, istusime pärast veel kaua kolmekesi, jõime, suitsetasime, ja tuju oli selline, nagu tuleksime matustelt, mitte pulmast.

Mõned kuud hiljem kutsus kooliõde meid koolivennaga külla ja ütles väga tõsiselt: „Poisid, mulle tehti abielu ettepanek, mida peaksin vastama?“ Me tundsimme seda kosaist, ta oli meist mitu aastat vanem, juba kroonus käinud, peaaegu teine põlvkond. Et kooliõdel tema vastu mingeid tundeid ei saa olla, seda pole olnud tarvis seletada. Ja et me omavahel head sõbrad olime, seda vist ka seletama ei pea, kust muidu see nõupidamine? See oligi hetk, kui sattusime justkui Kangro raamatusse. Oli selge, et kui keegi meist oleks siis öelnud: „Ära tee seda! Oota palun! Ma ei saa praegu sind kosida, olen stipita tudeng, aga ega ma igavesti selliseks jää!..“ Jah, kui keegi julgeks seda öelda, oleks sõbranna ootama jäänud, oleks oodanud kannatlikult nii kaua kui tarvis. Ta oli ilus, ta oli armas, see meie sõbranna, ta oli ustav sõber, oma inimene, me vanemad tundsid teda, tema vanemad tundsid meid... Aga me pole mõistnud, miks üldse peab 20-aastaselt abielluma. Teadsime küll, et sõbranna on väga õnnetu, aga jagada temaga seda ahastust me pole suutnud.

Sõbranna abiellus. Lahutas õige varsti. Üksvahe kutsus ta meid ja veel palju külalisi oma sünnipäevadele 1. augustil.

Pärast abiellus teist korda ja siis hakkas sünnipäeva pidama sellises kohas, kuhu pääseb ainult autoga.

26.4.21

Sisukord

Ilus lugu, mis halvasti lõppes	2
Dikk	3
Püstol	4
Üks õhtu	6
Nõukogude musketärid	7
Uhke leedulanna	9
Sõbra pruut	10
Kohvikus	12
Musketärisõprus	14
Sõbrapäev	15
Tantra	15
Asse	16